

Az előadóművészek munkajogi helyzetének változásairól

Dr. Gyimesi László a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete főtitkára 2019. áprilisában vehette át a Pécsi Tudományegyetem Jogi karán a munkajogi szakjogász oklevelét, egyben a master fokozatát jogászként. Az alábbiakban szakdolgozatának bevezetőjéből idézünk sorokat, amelyek figyelemre méltó visszatekintést adnak az előadóművészek munkajogi helyzetének változásairól.

„Szinte napra, hatvankilenc esztendővel ezelőtt lépett hatályba az előadó-művészeti foglalkoztatás első átfogó, az előadó-művészeti intézmények és a foglalkoztatottak sajátosságait figyelembe vevő szabályozás. A 4298/1949. (X. 29.) MT rendeletnek nincs tényleges előzménye, a háború előtt az előadóművészek foglalkoztatásának nem volt átfogó szabályozása, ami megjelent az elsődlegesen az állami intézmények irányítási szabályain belül fellelhető néhány munkajogi rendelkezés.

A 4298/1949. (X. 29.) MT rendelet háttér szabálya a hatályos Munka törvénykönyve volt, ez a viszonyrendszer a mai napig megmaradt, az előadó-művészeti foglalkoztatás szabályai mindig a *lex specialis* (először a speciális szabályt kell alkalmazni, és ha az nincs akkor az általánost – *GyL.*) viszonyban voltak és vannak a hatályos átfogó munkajogi törvényekkel.

A 1949-es MT rendelet a garanciális oldalról számos biztosítékot épít be az előadó-művész foglalkoztatásba, már alkalmazza a sajátos és felsőhatáros munkaidő egyiséget, a szolgálatot, az előadásszámot, a próbát, illetve ezek időtartamát, sőt ezek túllépésének szabályait is. Rugalmassága az akkori politikai körülmények között figyelemreméltó, így például rögzíti az un. „darabszerződés” lehetőségét, amely szöges ellentétben volt az akkori foglalkoztatási politikával, amely a későbbiekben a színházi művész mobilitás egyik meghatározó elemévé válhatott. Ezzel egyidejűleg a foglalkoztatás jellege igazodott az általános szabályozáshoz: az alapeset a határozatlan idejű foglalkoztatás volt.

Az 1964. évi 29. törvényerejű rendelet megnyitotta a lehetőséget a színházak, elsősorban azok vezetői előtt arra, hogy lényegében önállóan döntsenek a foglalkoztatott művészekről. Megjegyzem ez a gyakorlatban korántsem így történt, mert a kultúrpolitikai vezetés egyfelől folyamatos kontroll alatt tartotta a foglalkoztatási folyamatokat, másfelől személyre szólóan is gyakran beavatkozott informális eszközökkel.

Az 5/1965.(VII.16.) MM rendelet néhány módosítás mellett 1992. július 1-ig volt hatályban és sok tekintetben a mai napig jelentősen hat az előadóművészek foglalkoztatási körülményeire. A szabályozás leglényegesebb változása: a rendeletben meghatározott művészi munkakörökben az alapesetben határozott idejű jogvi-

szonyt lehetett csak létesíteni, öt éves korláttal. Ezt a korlátot a munkáltatók általában figyelmen kívül hagyták, vagy – mivel erre nem volt tiltó szabály – rövid szünet után ismét az első évtől számolták. A szabályozás biztosított kedvezményeket, így a nyugdíjkorhatár elérése előtt tíz évvel már csak határozatlan idejű lehetett a foglalkoztatás, míg a kitüntetett művészeknek továbbra is a határozatlan idejű foglalkoztatást kellett biztosítani. Ez a szabályozás – amely a mai napig hat – a színház legfontosabb, és gyakorlatilag korlátlan jogokkal felruházott vezetőjét állította a középpontba, míg a művészek, színészek, rendezők a szerződtetési rendszer egyoldalúsága miatt teljesen kiszolgáltatott helyzetbe kerültek. (Mint jelenleg a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége elnöke, szígyellem azt, hogy ez a szabályozás az akkori szakszervezettel egyetértésben született meg.) Egyetlen – egyébként jelentős létszámú – előadó-művész csoport nem került a rendelet hatálya alá: a zenekari tagok csoportja, akik egyébként is már a 4298/1949. (X. 29.) MT rendelet szabályai között is a legkiszámíthatóbb munkafeltételeket érték el.

Az előadóművészek foglalkoztatásának ellentmondásai a rendszerváltást követően – és napjainkig – súlyos hátrányokat, vélt közteherviselési előnyöket és kétségbeejtő szociális, nyugdíjellátási helyzeteket idéztek elő. A zenekari, énekkari és tánckari tagok kivételével az intézményekben foglalkoztatott előadóművészek döntő többsége kényszerből, vagy önkéntesen vállalkozói pozícióból végezte tevékenységét, elveszítve ezzel a munkajog biztosította valamennyi előnyt.

Mindezt a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége 2001-ben tartott kongresszusának határozata visszaigazolta, többek között így fogalmazva: „A Művészeti Szakszervezetek Szövetsége kezdeményezze többek között...

- a művészek és más művészeti munkakörben foglalkoztatottak sajátos jogviszonyainak,
- a művészeti tevékenység adózásának és társadalombiztosításának, továbbá a művészek munkanélküli ellátásának szabályozását”.

A határozat és az azt követő évek munkája minden bizonnyal jelentősen hozzájárult az egyszerűsített közteherviselési hozzájárulásról szóló 2005. évi CXX. törvény megszületéséhez, amely jelentősen könnyített a

művészek adó- és járulékfizetési kötelezettségén, elősegítette az addig áttekinthetetlenül vált „színlelt szerződések” rendszerének javulását, és egyben a művészek választási lehetőségét szélesítette a közteherviselés körében. A leglényegesebb pillanat az előadóművészek foglalkoztatása tekintetében az Emtv. 2008-ban történt elfogadása volt, amely eltérő szabályozásával segítette a munkahelyeken kialakult egyensúlytalanság mérséklését, és hozzájárult egy rugalmasabb foglalkoztatási szisztéma kialakításához. A törvény elfogadása és annak alkalmazása nem keltett különösebb izgalmat a hazai berkekben, a szinte korlátlan jogkörrel rendelke-

ző színházi vezetők lényegében leszoktak – némi túlzással – már ekkorra a jogszabályok alkalmazásáról, míg a zenekari terület viszonylagos sikerrel védte az addig elért vívmányokat, a közalkalmazotti és munkaviszonyokat. Érdekes módon a nemzetközi szakmai visszaigazolása a két törvénynek nagyobb volt, az UNESCO hivatalos partnerszervezete, a Nemzetközi Zenei Tanács a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetét munkája elismeréseként a „zenei jogokért” díjban részesítette, a világon elsőként a szakszervezeti körökből.”

(zk)

Hogyan tovább komolyzene?

Egynapos konferencia a Müpában

Bach.2 Future címmel a komolyzene jövőjéről

Bach.2 Future – ez a kissé erőltetett angol nyelvű szójáték volt az első, Budapesten megrendezett nemzetközi konferencia címe, amelynek fókuszában a komolyzene perspektívája állt. A rendezvényre 2019. május 30-án, a Müpa előadótermében került sor. Spiritus rectora a Papageno online kulturális platform éjsze alatt Zsoldos Dávid volt, aki számos további partner együttműködését is megnyerte, elsősorban a konferenciának otthont adó Müpáét, valamint a Jeunesses Musicales Hungary Egyesület, a Magyar Zenei Tanács, a Nemzeti Kulturális Alap, és a Magyar Művészeti Akadémia támogatását, melyek közül az első kettőnek – az MZT honlapja szerint – Zsoldos Dávid maga is elnöke, illetve elnökségi tagja, amellet, hogy az Európai Zenei Tanácsnak is elnökségi tagja.

Az egynapos konferencia három nagy témakörre összpontosított: az európai hálózatok együttműködésére, a szimfonikus zenekarok XXI. századi helyzetére, valamint a digitális technikai fejlődésre, amelyekre vonatkozóan hazai és külföldi szakemberek tartottak előadást.

A házigazda, **Káel Csaba**, a Müpa vezérigazgatója, valamint a fő szervező Papageno alapító igazgatója, **Zsoldos Dávid** rövid üdvözlő szavait követően a két legrégebb európai, illetve nemzetközi zenei szervezet elnöke, Ian Smith az Európai Zenei Tanács részéről, és Jessie Westenholz a nemzetközi Jeunesses Musicales Internationale képviselőjében tartott egy-egy bemutatkozó előadást. Érdekes módon mindketten szabadkozással kezdték, amennyiben nem készültek rendszerbe foglalt vagy írott felszólalással. Így leginkább saját, személyes elkötelezettségükről tettek tanúságot kissé csapongó, a két szervezet honlapján olvasható információkhoz képest kevés többletet nyújtó beszámolójukban. Az Egyesült Királyságból érkező Ian Smith, aki aktív pályafutása során zenekari kürtművész volt, mindenekelelt a networking fontosságát hangsúlyozta, amivel nem okozott túl nagy meglepetést, hiszen az Európai

Zenei Tanács rengeteg tagszervezetet tömörítő ernyőszervezet, amelynek elsődleges célja, hogy elősegítse, illetve koordinálja tagszervezetei között az koprodukción. A szervezet központi irodája Bonnban található, de emellett van egy képviselőjük Brüsszelben is, az Európai Bizottság mellett (<https://www.emc-imc.org/>).

Jessie Westenholz a Jeunesses Musicales Internationale elnökeként az egyetlen nem európai, hanem nemzetközi zenei szervezet képviselőjében élete első PP prezentációját tartotta, de többnyire a szervezet keretében átélte személyes élményeiről számolt be. Mondanivalójának egyik fontos üzenete volt, hogy annak a miszsióknak, amelyet a klasszikus zene betölt, rendkívül erőteljesnek kell lennie ahhoz, hogy a mai korban eljusson a fiatal muzsikusokhoz, valamint a fiatal együttesekhez, és általuk a fiatal közönséghez. Hangsúlyozta továbbá a különböző kultúrák, mint az európai és az arab kultúra közötti zenei együttműködések – párbeszéd – fontosságát, valamint az eltérő zenei műfajok, mint az etno, vagy a jazz közötti átjárás lehetőségének megteremtését, amelyet a Jeunesses Musicales Internationale kiemelt programjai közé sorolt: jmi.net.